

ZABÓJSTWO PREZYDENTA NARUTOWICZA

Warszawa, dn. 16 grudnia 1922

16 grudnia 1922 roku, chwilę po godzinie 12.00, w gmachu Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie dokonano zamachu na pierwszego prezydenta II Rzeczypospolitej Polskiej, Pana Gabriela Narutowicza. Zamachowiec, Eligiusz Niewiadomski, dobrowolnie oddał się w ręce policji. Pan Narutowicz pełnił swój urząd zaledwie pięć dni.

Jako kandydat bezpartyjny uzyskał poparcie również przedstawiciele mniejszości narodowych, co wywołało niezadowolenie części społeczeństwa. Kompromisowy wybór Zgromadzenia Narodowego wywołał liczne demonstracje. Wydarzenia pierwszej połowy grudnia 1922 roku ujawniły poważne podziały społeczne w młodym państwie polskim.

NA PODSTAWIE ILUSTRACJI
Z CZASOPISMA „ILUSTRACJA POLSKA”

WYSTAWA W RAMACH
CYKLU 3+ NIEPODLEGŁA
W MUZEUM NARODOWYM
W WARSZAWIE

PATRONAT NARODOWY PREZYDENTA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
ANDRZEJA DUDY W STOLECIE
ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

SPINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTRA
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
W RAMACH PROGRAMU WIELOLETNIEGO
NIEPODLEGŁA NA LATA 2017-2022

PATRONAT HONOROWY WICEPREZESA RADY
MINISTRÓW, MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA
NARODOWEGO PROF. DR. HAB. P. GLIŃSKIEGO

MECENASI WYSTAWY

PARTNERZY
WYSTAWY

WSPÓŁPRACA PRZY
PROGRAMIE EDUKACYJNYM

PARTNER MUZEUM

DORADCA PRAWNY

PATRONI MEDIALNI

teksty Maciej Marciniak
projekt graficzny Homework / Kasia Walentynowicz

art eon
magazyn o sztuce

artinfo.pl

SPOTKANIA
Z ZABYTKAMI

Karty z talii Tańskiego

Patience. Karty z pierwszych dwóch lat wojny europejskiej autorstwa Czesława Tańskiego w bardzo subiektywny sposób ukazują strony konfliktu. Wybuch wojny pomiędzy zaborcami niósł nadzieję dla Polaków na uzyskanie pewnej formy autonomii. Austriacy proponowali utworzenie monarchii austro-węgiersko-polskiej, natomiast zarówno Niemcy, jak i Rosja planowały raczej powstanie podległego, okrojonego terytorialnie, buforowego państwa polskiego.

Porównaj ilustracje na kartach na wystawie i wskaż, z którą ze stron konfliktu sympatyzowali Polacy.

Postać historyczna, nadworny błazen ostatnich Jagiellonów, których decyzje potrafił puentować wyjątkowo ciekłym dowcipem. Alegoria rozważy, jego rozsądku i troski o kraj. Jego postawę charakteryzował dystans do aktualnych wydarzeń, pozwalający dostrzec ich szerszy kontekst i późniejsze konsekwencje. Z postacią tą często utożsamiali się artyści.

Charzma tej postaci i rola, jaką odegrał w walce o niepodległość sprawiła, że Piłsudski stał się niedoścignionym wzorem dla polityków i symboliem wolnej Polski. Charakterystyczne brwi i wasy stały się ikoniczne i natychmiast kojarzą się z postacią Marszałka.

Legendarny XVIII-wieczny ukraiński wieszcz i lirnik. Przypisywane mu porocztwa dotyczącego losów Polski – rozbiorów i odrodzenia państwa „od Czarnego do Białego morza” – inspirowały poetów doby romantyzmu (np. Juliusza Słowackiego). Postać tę odnajdziemy także w twórczości Jana Matejki czy Stanisława Wyspiańskiego.

Wielu artystów, w których twórczości obecna była idea wolnej Polski, odwoływało się zarówno do postaci historycznych czy legendarnych, jak i tych całkiem współczesnych. Przedstawienia te miały często znaczenie symboliczne.

Spróbuj odnaleźć wizerunki opisanych poniżej postaci i przedstawień.

Bardzo często treści niepodległościowe wyrażano poprzez ikonografię religijną. W dziełach Władysława Roguskiego (*Pieta*) czy Zofii Stryeńskiej (cykl *Pascha*) przedstawiano na wystawie, ideal mesjanizmu.

Walczyły o niepodległość nie tylko w roli sanitariuszek i kurierek. Służbę w wywiadzie wojskowym pełniła przyszła żona Piłsudskiego, Pani Aleksandra Szczerbinska. Panie zajmowały się także aprowizacją. Zdarało się, że do wojska wstępowały kobiety w męskim przebraniu. Regularne oddziały kobiece zaczęły powstawać dopiero po 1918 roku.

Właściwie Juraj Jąnoślik, był zbrojnikiem (harnasieniem) żyjącym na przełomie XVII i XVIII wieku na terenie dzisiejszej Słowacji. Polscy artyści często wykorzystywali tę postać jako symbol dążenia do wolności i niezależności. Dlatego też motyw górala-zbrojnika był popularnym odyskaniem przez Polaków niepodległości.

LEGIONY POLSKIE

5

PIETA

4

WERNYHORA

1

STANČZYK

3

JÓZEF PIŁSUDSKI

2

JANOŚLIK

7

KOBIEТЫ NA FRONCIE

6

Droga do niepodległości

Od końca XIX wieku polityka europejskich mocarstw (Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Austro-Węgier) była nastawiona na bezwzględną rywalizację i konfrontację. Konsekwencją tych wieloletnich działań był wybuch Wielkiej Wojny, w której wyniku legł w gruzach dotychczasowy porządek w Europie. Co oznaczało to dla Polski, nieobecnej na mapie Europy od ponad stu lat? Utworzenie niezależnego państwa polskiego stało się realne dzięki zaangażowaniu wielu wybitnych Polaków, który złożyli ofiarę ze swojej krwi, a także dzięki działaniom dyplomatycznym.

ENTENTA LUB TRÓJPOROZUMIENIE (Z FRANC. ENTENTE - POROZUMIENIE)

Kształtowany przez lata sojusz pomiędzy Wielką Brytanią, Francją a Rosją. Była to odpowiedź na Tróprzymierze. Po wybuchu I wojny światowej do Ententy przyłączyła się koalicja 25 państw w tym m.in. Belgia, Rumunia, Serbia, USA i Japonia, oraz wszystkie dominia brytyjskie.

TRÓJPRZYMIERZE

Sojusz pomiędzy Cesarstwem Niemieckim, Monarchią Austro-Węgierską i Królestwem Włoch. Zawarte w 1882 roku porozumienie kilkakrotnie odnawiano. Sojusz wygasł w 1915 roku wraz z przejściem Włoch na stronę Ententy. W skład Tróprzymierza wchodziły również Imperium Osmańskie i Bułgaria.

REWOLUCJA 1905 ROKU

Spontaniczny zryw ludności przeciwko rządowi absolutnym caratu. W Królestwie Polskim przybrał formę buntu przeciwko władzy rosyjskiej. Jego efektem były liczne ustępstwa, na przykład przywrócono język polski w szkołach i urzędach oraz ograniczono cenzurę.

POWSTANIA ŚLĄSKIE

Seria trzech powstań (1919, 1920 i 1921), które w 1922 roku doprowadziły do przyłączenia części Górnego Śląska do Polski. Do ich wybuchu doszło wobec narastającego niemieckiego terroru wymierzonego w miejscową ludność narodowości polskiej.

8 LUTEGO 1904 – 5 WRZEŚNIA 1905

W wojnie rosyjsko-japońskiej wygrana Japonii wykazała słabość Rosji. Bezpośrednim skutkiem klęski caratu był wybuch Rewolucji 1905 roku.

1910

Utworzenie jawnie działających polskich organizacji wojskowych: Związku Strzeleckiego we Lwowie i Towarzystwa „Strzelec” w Krakowie. Komendantem głównym organizacji został Józef Piłsudski.

8 PAŹDZIERNIKA 1912 – 10 SIERPNIA 1913

Wojny bałkańskie – pierwszy konflikt zbrojny – doprowadził do wyzwolenia ludów bałkańskich spod władzy słabnącej Turcji. Drugi wynikał ze sporu o podział terytoriów. W konsekwencji Imperium Osmańskie, a także Austro-Węgry i Rosja osłabiły swe wpływy w tej części Europy.

28 CZERWCA 1914

Zamach w Sarajewie na austriackiego następcę tronu arcyksięcia Franciszka Ferdynanda i jego małżonkę Zofię był bezpośrednią przyczyną wybuchu I wojny światowej. W wyniku skomplikowanych układów międzynarodowych, w ciągu półtora miesiąca w stanie wojny znalazły się niemal wszystkie państwa w Europie.

28 LIPCA 1914 – 11 LISTOPADA 1918

I wojna światowa.

3 SIERPNIA 1914

Utworzenie z inicjatywy Józefa Piłsudskiego Pierwszej Kompanii Kadrowej, powstałej ze związków strzeleckich. 6 sierpnia oddział wkroczył na tereny zaboru rosyjskiego, by wywołać powstanie. Misja się nie powiodła i Kompania wycofała się do Krakowa. Oddział stał się zaczątkiem Legionów Polskich powołanych 27 sierpnia.

ROK 1904

ROK 1910

ROK 1912

ROK 1914

ROK 1915

7 PAŹDZIERNIKA 1918

Ogłoszenie przez Radę Regencyjną niepodległości Polski.

5 LISTOPADA 1918

Pierwszy w historii polskiego lotnictwa lot bojowy.

12 WRZEŚNIA 1917

Rada Regencyjna objęła władzę w Królestwie Polskim.

LIPIEC 1917

Kryzys przysięgowy – żołnierze I i III Brygady Legionów Polskich odmawiają przysięgi na wierność państwu centralnym. Piłsudski aresztowany.

1915–1917

Walki Legionów Polskich na froncie wschodnim.

10 LISTOPADA 1918

Na Dworzec Główny w Warszawie przybył Józef Piłsudski zwolniony z więzienia w Magdeburgu. Powitał go regent Królestwa Polskiego książę Zdzisław Lubomirski.

1 LISTOPADA 1918 – 16 LIPCA 1919

Wojna polsko-ukraińska, obrona Lwowa.

12 LISTOPADA 1918

Mianowanie Józefa Piłsudskiego Naczelnym Wodzem i powierzenie mu misji utworzenia rządu.

14 LISTOPADA 1918

Samorozwiązanie Rady Regencyjnej i zmiana nazwy państwa z Królestwo Polskie na Republika Polska.

28 LISTOPADA 1918

Dekretem Józefa Piłsudskiego kobietom nadano prawa wyborcze.

29 LISTOPADA 1918

Józef Piłsudski objął urząd Tymczasowego Naczelnika Państwa.

1918–1922

Konflikt z Litwą o Wileńszczyznę.

ROK 1918

8 MARCA, 7 LISTOPADA 1917 (23 LUTEGO I 24 PAŹDZIERNIKA WG KALENDARZA JULIAŃSKIEGO)

W Rosji wybuchła rewolucja lutowa, a następnie – październikowa. W konsekwencji do władzy doszli bolszewicy.

14 LUTEGO 1919 – 18 PAŹDZIERNIKA 1920

Wojna polsko-bolszewicka.

ROK 1919

ROK 1920

2 KWIEŚNIA 1917

Przystąpienie do wojny Stanów Zjednoczonych po stronie Ententy, co przyspieszyło klęskę państw centralnych.

13–25 SIERPNIA 1920

Bitwa Warszawska (Cud nad Wisłą).

ROK 1922

9 GRUDNIA 1922

Wybór Gabriela Narutowicza na urząd prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

28 CZERWCA 1919

Traktat Wersalski, czyli podpisany przez Niemcy i państwa Ententy układ pokojowy, zakończył I wojnę światową. W czasie konferencji pokojowej trwającej od 18 stycznia 1919 do 21 stycznia 1920 roku Polskę reprezentowali Ignacy Jan Paderewski i Roman Dmowski.

16 STYCZNIA 1919

Rząd pod przewodnictwem Ignacego Jana Paderewskiego uznany przez państwa zwycięskiej koalicji.

9 LUTEGO 1919

Zbiera się Sejm Ustawodawczy, pierwszy sejm po 123 latach zaborów.

27 GRUDNIA 1918 – 16 LUTEGO 1919

Powstanie wielkopolskie, w wyniku którego większość Wielkopolski przyłączono do państwa polskiego.

